

УДК 636. 22/28;612.014.462

Памірський А.С., асистент
Подільський державний аграрно-технічний університет

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА ІНТЕНСИВНІСТЬ РОСТУ І ЯКІСТЬ М'ЯСНОЇ ПРОДУКЦІЇ У КУРЕЙ

Встановлено, що опромінення курей змінним імпульсним електромагнітним полем ефективно впливає на інтенсивність росту і поліпшує якість м'ясної продукції у курей.

Ключові слова: змінне імпульсне електромагнітне поле, кури, амінокислоти, інтенсивність росту.

Філогенез людини і тварин відбувався на тлі існування геомагнітного поля (ГМП). Загально визнано і експериментально доведено, що природні інтенсивності магнітного поля і його варіацій є одними з первинних екологічних чинників і слугують необхідним фоном для нормального функціонування організму людини і тварин [1,2,3]. За даними Інституту геофізики НАН України, на території України магнітна індукція ГМП у середньому варіює від 48,2 мкТл на півдні до 50,5 мкТл на півночі.

Біохімічні і фізико-хімічні процеси організму людини, тварин і рослин налаштовані на наявність постійного магнітного поля, істотне зменшення якого призводить до спотворення нормального перебігу фізіологічних процесів [4, 5].

Треба відзначити, що переведення тваринництва і особливо птахівництва, на промислову основу створили нові екологічні проблеми, які пов'язані, головним чином, з екрануванням тварин залізобетонними конструкціями приміщення від природного геомагнітного поля. Проведеними комплексними дослідженнями [6] було виявлено низку змін, які виникають за дії гіпогеомагнітного поля на фізіологічному, морфологічному і біохімічному рівнях функціонування організму ссавців. Отже, враховуючи вище викладене, ми розпочали пошук оптимального спектру частотного діапазону опромінення низькочастотним магнітним полем спрямованим на підвищення нейрогуморальної активності організму тварин, інтенсифікації метаболічних процесів з урахуванням фізіологічних особливостей і годівлі, з метою поліпшення якості продукції і продуктивності.

Метою даної роботи було дослідити вплив змінного імпульсного електромагнітного поля наднизької частоти на інтенсивність росту, вихід м'ясної продукції і амінокислотний склад білків м'язів у дослідних курей.

Матеріал і методика досліджень. Експериментальні дослідження проводились на базі клініки факультету ветеринарної медицини Подільського державного аграрно-технічного університету. Матеріалом для наукового досліду слугували кури породи Тетра – Х. З цієї метою було відібрано 75 голів курей у 5-місячному віці, методом груп-аналогів розділені на 5 груп по 15 курей у кожній (4 дослідні і контроль). Птиця всіх груп була клінічно здоровою і утримувалась у кліткових батареях. Догляд і годівля проводились згідно схеми досліду (табл.1).

Курей дослідних груп поміщали у соленоїд і опромінювали змінним імпульсним електромагнітним полем наднизької частоти (ЗІЕМП ННЧ) згідно схеми досліду, після опромінення їх повертали у кліткові батареї віварію. Соленоїд – являє собою дерев'яну котушку (еліпсоподібної форми) діаметром 2м. На зовнішній стороні котушки намотано 1 секцію мідного провідника діаметром 0,5мм. Рівномірна укладка витків забезпечує однорідність напруженості магнітного поля у середині котушки. У середині

соленоїду вмонтована дерев'яна клітка для розміщення курей під час опромінення.

Таблиця 1. Схеми дослідів

Група	Кількість голів	Досліджувані чинники
I	15	Опромінення курей ЗІЕМП ННЧ по 30хв, щодоби впродовж 6 міс, годівля згідно основного раціону (ОР), але з підвищеним на 10 – 15% вмістом протеїну, порівняно з контролем
II	15	Опромінення курей ЗІЕМП ННЧ по 30хв, щодоби впродовж 6 міс, годівля згідно ОР, але з пониженим на 10 – 15% вмістом протеїну порівняно з контролем
III	15	Опромінення курей ЗІЕМП ННЧ по 30хв, щодоби впродовж тижня, з тижневою перервою; курс опромінення продовжували у такій же послідовності 6міс., годівля згідно ОР, але з підвищеним на 10 – 15% вмістом протеїну порівняно з контролем
IV	15	Опромінення курей ЗІЕМП ННЧ по 30хв, щодоби впродовж тижня, з тижневою перервою; курс опромінення продовжували у такій же послідовності впродовж 6міс., годівля згідно ОР, але з пониженим на 10 – 15% вмістом протеїну порівняно з контролем
Контроль	15	Основний раціон з вмістом протеїну згідно загально прийнятих норм, без опромінення

Змінні імпульсні магнітні поля генерувались за допомогою генератора сигналів, який дозволяє створювати магнітні поля окремо встановлених частот від 0,01 до 20 кГц, з амплітудою коливання від 0 до 100в, що рівнозначне напрузі 150Вт. Контроль за напругою і модуляцією сигналу, який проходить від генератора до соленоїду здійснювали за допомогою осцилографа С 1-49. Індукцію створювану ЗІЕМП, контролювали за допомогою мікротеслометра Г-49. Експериментальні дослідження зі ЗІЕМП ННЧ проводились на частоті 8 Гц, яка вважається фундаментальною частотою іоносферного хвильовода і близька до частоти деяких біоритмів.

Тривалість дослідів – 6 місяців. По закінченні дослідів з метою вивчення формування м'ясної продуктивності і якості м'яса був проведений контрольний забій контрольних і дослідних курей з ветеринарно-санітарною експертизою туш і внутрішніх органів. Для біохімічного дослідження амінокислотного складу білків відбирали середні зразки грудного м'язу. Амінокислотний склад білків визначали за методом іонообмінної хроматографії за загально прийнятими методиками [7].

Отриманий цифровий матеріал обробляли статистично, використовуючи стандартні комп'ютерні програми.

Результати дослідження. Проведена ветеринарно-санітарна експертиза тушок курей показала, що патолого-анатомічних відхилень у внутрішніх органах і м'язовій тканині відсутні. Порівняльний аналіз маси тушки і внутрішніх органів у дослідних курей з аналогічними показниками у контрольній птиці (табл. 2) показав, що маса патраної тушки у курей 1 дослідної групи була на 32,14% а у 2 групі на 12,14% ($p < 0,05$) вищою від маси патраної тушки птиці контрольної групи. Маса внутрішніх органів у дослідних курей не відрізнялась від аналогічних показників у контролі.

Таким чином, проведені дослідження показали, що опромінення курей ЗІЕМП ННЧ сприяло достовірному зростанню маси патраної тушки у курей 1 і 2 дослідної

групи, маса патраної тушки у 3 і 4 групах а також маса внутрішніх органів у курей дослідних груп була на рівні і достовірно не відрізнялась від аналогічних показників у контрольної птиці.

Таблиця 2. Маса патраної тушки і внутрішніх органів у курей ($M \pm m$, $n=4$)

Показник	Група тварин				
	Кон- трольна	Дослідна			
		1	2	3	4
Маса патраної тушки, кг	1,40±0,07	1,85±0,18*	1,57±0,03*	1,35±0,02	1,36±0,03
Маса печінка, г	37,56±0,65	37,08±1,86	36,68±1,21	38,12±0,78	37,23±2,10
Маса серця, г	9,34±0,83	8,32±0,81	10,24±0,79	8,94±0,64	10,28±0,61
Маса легенів, г	8,90±0,59	9,44±0,6	8,76±0,5	8,52±0,43	8,58±0,43
Маса нирок, г	7,74±0,37	8,02±0,38	7,88±0,28	7,44±0,21	7,82±0,4
Маса селезінки, г	2,90±0,16	3,32±0,28	2,56±0,27	2,84±0,41	3,08±0,14
Маса м'язового шлуночку, г	39,60±1,12	39,58±2,21	35,82±1,6	38,66±0,81	37,4±0,53

Примітка: * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$.

Вивчення впливу змінного імпульсного електромагнітного поля наднизької частоти на амінокислотний склад білків ми проводили на гідролізатах білків грудного м'язу у дослідних і контрольних курей. З наведених даних у таблиці 3 видно, що вміст сирого протеїну у грудному м'язі дослідних курей 1; 3 і 4 групи достовірно ($p < 0,01$) був вищим відповідно на 4,38; 2,96 і 5,53% порівняно з контрольною групою. Аналізуючи амінокислотний склад білків у м'язах дослідних курей потрібно відмітити достовірне ($p < 0,01$ - $p < 0,001$) зростання суми амінокислот у 1; 2; 3 і 4 дослідних групах відповідно на 2,38; 1,78; 3,2; і 1,78% порівняно з контролем. Зростання загальної суми амінокислот відбувається у 1; 2 і 3 дослідних групах за рахунок вірогідного ($p < 0,001$) збільшення на 36,7; 32,5 і 37,5% суми незамінних амінокислот, а у 4 дослідній групі на 3,18% ($p < 0,05$) за рахунок замінних амінокислот. Збільшення незамінних амінокислот у грудному м'язі відбувається за рахунок достовірного ($p < 0,001$) збільшення метіоніну, ізолейцину, лейцину, лізину. Проте вірогідно ($p < 0,001$) знижується вміст треоніну, валіну, фенілаланіну. Збільшення замінних амінокислот у грудному м'язі 4 дослідної групи проходить за рахунок вірогідного ($p < 0,001$) зростання: аспарагінової кислоти, аланіну, гліцину, серину, тирозину, аргініну. Проте знижується вміст проліну і серину

Отже опромінення дослідних курей змінним імпульсним електромагнітним полем наднизької частоти впливає на достовірне зростання у 1; 2; 3 і 4 дослідних групах загальної суми амінокислот. Збільшення суми амінокислот у 1; 2 і 3 дослідних групах проходить за рахунок достовірного зростання незамінних амінокислот а у 4 дослідній групі за рахунок замінних амінокислот.

Таблиця 3. Вміст амінокислот у гідролізатах білків грудного м'яза дослідних курей
мг/г, (n = 5, M ± m)

Показник	Група тварин				
	Контроль	Дослідна			
		1	2	3	4
Протеїн сирий, %	22,59±0,09	23,58±0,11**	22,24±0,19	23,26±0,11**	23,84±0,14**
Аспаргінова кислота	2,44±0,09	1,38±0,03****	1,49±0,03***	1,36±0,02***	2,60±0,06**
Треонін	0,84±0,01	0,74±0,01***	0,75±0,00***	0,7±0,01***	0,83±0,00
Серин	0,51±0,03	0,88±0,03***	0,88±0,03***	0,95±0,05***	0,50±0,01
Глутамінова кислота	2,93±0,01	2,86±0,01***	2,88±0,01**	2,80±0,01***	2,93±0,01
Пролін	1,21±0,05	0,20±0,07	0,19±0,05***	0,22±0,01***	1,19±0,01
Гліцин	0,70±0,04	0,52±0,06***	0,51±0,05***	0,52±0,02***	0,75±0,05**
Аланін	0,88±0,01	0,71±0,04***	0,74±0,05***	0,72±0,01***	0,98±0,05**
Валін	0,52±0,03	0,43±0,01***	0,45±0,04***	0,46±0,01***	0,52±0,01
Метіонін	0,72±0,02	0,83±0,01***	0,89±0,02***	0,88±0,01***	0,70±0,05
Ізолейцин	0,63±0,01	0,96±0,04***	0,92±0,02***	0,86±0,02***	0,62±0,03
Лейцин	1,45±0,01	1,62±0,01***	1,7±0,04***	1,65±0,08***	1,48±0,02*
Тирозин	0,60±0,01	0,40±0,02***	0,42±0,05***	0,45±0,01***	0,63±0,03*
Фенілаланін	0,68±0,01	0,35±0,01	0,32±0,00	0,33±0,01	0,64±0,03*
Гістидин	0,38±0,01	0,68±0,06***	0,65±0,08***	0,68±0,01***	0,38±0,01
Лізин	1,56±0,01	3,82±0,07***	3,45±0,01***	3,92±0,01***	1,58±0,01
Аргинін	0,71±0,02	0,78±0,01***	0,82±0,01***	0,80±0,01***	0,73±0,01*
Сума амінокислот	16,76±0,01	17,16±0,02***	17,06±0,01***	17,30±0,01***	17,06±0,03***
У тому числі: незамінних	6,40±0,02	8,75±0,01***	8,48±0,02***	8,80±0,02***	6,37±0,02
замінних	10,36±0,02	8,41±0,02***	8,58±0,02***	8,50±0,02***	10,69±0,03*

Примітка: * - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$, ** - $p < 0,01$, **** - $p < 0,001$.

Висновки. 1. Опромінення курей ЗІЕМП ННЧ сприяє достовірному зростанню маси патраної тушки у курей 1 і 2 дослідної групи, маса внутрішніх органів у птиці всіх дослідних груп не відрізняється від аналогічних показників у контролі.

2. Встановлено, що вплив неіонізуючої радіації сприяє достовірному зростанню загальної суми амінокислот, за рахунок достовірного збільшення суми незамінних і замінних амінокислот.

Література

- Любимов В.В. Биотропность естественных и искусственно созданных электромагнитных полей. Аналитический обзор / В.В. Любимов. - М., 1997. — 85 с. (Препринт /ИЗ МИ РАН № 7 (1103).
- Походзей Л.В. Гипогеомагнитные условия как неблагоприятный фактор производственной среды: дис. д-ра мед. наук: 14.00.50 / Л.В. Походзей; НИИ медицины труда РАМН. — М., 2004. — 190 с.
- Реакция организма на воздействие "нулевого" магнитного поля / З.Н.Нахильникая, В.М. Мاستрюкова, Л.А. Андрианва, А.Г. Бородкина // Космическая биология и авиакосмическая медицина. -1978. — Т. 12, № 2. — С. 74-76.
- Биоэффекты слабых переменных магнитных полей и биологические предвестники землетрясений / В.В. Леднев, Н.А. Белова, З.Е. Рождественская и др. // Геофизические процессы и биосфера. - 2003. -Т.2, № 1. С. 3-11.
- Леднев В.В. Биоэффекты слабых комбинированных, постоянных и переменных магнитных полей / В.В. Леднев // Биофизика. - 1996. - Т.41, Вып. 1. — С. 224-232.
- Сапов И.А., Новиков В.С. Неспецифические механизмы адаптации человека- Л.: Наука, 1984.- С. 3-31.
- Алексеенко А. А. Аминокислотный анализ белков, тканевых экстрактов и биологических жидкостей / А. А. Алексеенко // современные методы в биохимии, под ред. В.Н.Ореховича.- М.: Медицина 1964. – С.129-161.

References

1. Liubymov V.V. Byotropnost estestvennykh y yskusstvenno sozdannykh elektromagnitnykh polei. Analytycheskiy obzor / V.V. Liubymov. - M., 1997. — 85 s. (Preprynt /YZ MY RAN № 7 (1103).
2. Pokhodzei L.V. Гипогеомагнитные условия как неблагоприятный фактор производственной среды: дис. д-ра мед. наук: 14.00.50 / L.V. Pokhodzei; NYY medytsyny truda RAMN. — M., 2004. — 190 s.
3. Reaktsiya orhanyzma na vozdeistviye "nulevoho" magnitnoho polia / Z.N.Nakhylnytskaia, V.M. Mastriukova, L.A. Andryanva, A.H. Borodkyna // Kosmycheskaia byolohiia y avyakosmycheskaia medytsyna. -1978. — T. 12, № 2. — S. 74-76.
4. Вуоэффекты слабых переменных магнитных полей y byolohycheskye predvestnyky zemletriasenyi / V.V. Lednev, N.A. Belova, Z.E. Rozhdestven-skaia y dr. // Neofyzycheskye protsessy y byosfera. - 2003.-T.2, № 1. S. 3-11.
5. Lednev V.V. Вуоэффекты слабых комбинированных, постоянных y переменных магнитных полей / V.V. Lednev // Byofyzyka. - 1996. - T.41, Выр. 1. — S. 224-232.
6. Sapov Y.A., Novykov V.S. Nespetsyfycheskye mekhanizmy adaptatsyy cheloveka- L.: Nauka, 1984.- S. 3-31.
7. Alekseenko A. A. Амнокислотный анализ белков, тканевых экстрактов y byolohychekykh zhydkosteiy / A. A. Alekseenko // sovremennyye metody v bykhymuу, pod red. V.N.Orehovycha. - M.: Medytsyna 1964. — S.129-161.

УДК 636. 22/28;612.014.462

ВЛИЯНИЕ ЭЛЕКТРОМАГНИТНОГО ИЗЛУЧЕНИЯ НА ИНТЕНСИВНОСТЬ РОСТА И КАЧЕСТВО МЯСНОЙ ПРОДУКЦИИ В КУР / Памирский А.С.

Установлено, что облучение кур переменным импульсным электромагнитным полем эффективно влияет на интенсивность роста и улучшает качество мясной продукции у кур.

Ключевые слова: переменное импульсное электромагнитное поле, куры, аминокислоты, интенсивность роста.

UCC 636. 22/28;612.014.462

THE INFLUENCE OF ELECTROMAGNETIC RADIATION OF THE INTENSITY OF THE GROWTH AND QUALITY OF MEAT PRODUCTS IN THE CSD / Pamiri A.S.

It is established that the irradiation of chickens variable pulsed electromagnetic field effectively influences the intensity of growth and improves the quality of meat products in the CSD.

Key words: variable pulsed electromagnetic field, chickens, amino acids, the intensity of growth.

Рецензент: Кучерявий В.П., доктор с.-г. наук, Вінницький національний аграрний університет